

Lausunto oikeusministeriölle

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUSASIOIDEN KESKITTÄMINEN MARKKINAOIKEUTEEN

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmämietinnöstä 28/2010, joka koskee teollis- ja tekijänoikeusasioiden käsittelyn keskittämistä markkinaoikeuteen. Kuluttajavirasto toteaa lausuntonaan asiassa seuraavaa.

Kuluttajansuoja-asioiden käsittely markkinaoikeudessa ja markkinaoikeuden resurssien riittävyys

Vaikka kannattammekin sinällään työryhmämietinnössä esitettyä, kiinnitämme huomiota markkinaoikeuden resurssien riittävyyteen ja (nyt kumottavaksi ehdotettuun) lakiin eräiden markkinaoikeudellisten asioiden käsittelystä (1528/2001). Markkinaoikeus käsittelee muun muassa kuluttajansuojalain 2 ja 3 luvun mukaisia sopimatonta markkinointia ja sopimusehtojen kohtuuttomuutta koskevia kieltoasioita kuluttaja-asiamiehen hakemuksesta. Eräiden markkinaoikeudellisten asioiden käsittelystä annetun lain 22 §:n mukaan kyseisen lain mukaiset asiat on käsiteltävä markkinaoikeudessa *kiireellisinä*. Säännöksellä on hallituksen esityksen 105/2001 mukaan pyritty korostamaan mainituissa asioissa tärkeitä elinkeinoelämän toimivuuteen ja kuluttajansuojaan liittyviä intressejä.

Asioiden vieminen markkinaoikeuteen on kuluttaja-asiamiehen valvomissa asioissa järein tapa puuttua elinkeinonharjoittajien lainvastaiseen toimintaan. Kuluttaja-asiamiehen mahdollisuudella viedä asioita markkinaoikeuteen on myös ennaltaehkäisevä vaikutus, kun yritykset arvioivat sitä, miten ne muotoilevat kuluttajasopimuksia koskevat sopimusehtonsa ja toteuttavat kuluttajille suunnatun markkinointinsa. Markkinaoikeuden ratkaisuilla on mainituissa asioissa tosiasiallisesti ennakonpäättökseen omainen luonne, sillä yhtä yritystä koskevan ratkaisun voidaan yleensä katsoa osoittavan pelisäännöt koko kyseiselle toimialalle.

Järjestelmän tehokas toimivuus edellyttää kuitenkin, että markkinaoikeudella on riittävät resurssit käsitellä mainittuja asioita ripeästi. Työryhmämietinnössä esitetyt tilastot osoittavat, että esimerkiksi vuosina 2006 ja 2007 kuluttajansuoja-asioiden käsittelyaika markkinaoikeudessa on ollut kaksi vuotta. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna kuluttajansuoja-asioiden käsittelyaika on vaihdellut markkinaoikeudessa yhden ja kahden vuoden välillä.

Kuluttajaviraston näkemys on, että nykyisin voimassa olevassa laissa asetettu vaatimus kuluttajansuojalain mukaisten asioiden käsittelemisestä kiireellisenä markkinaoikeudessa ei tälläkään hetkellä toteudu tyydyttävällä tavalla. Markkinaoikeudelle on siksi turvattava riittävät resurssit jatkossa, jotta tuomioistuimelle nykyisin kuuluvien tehtävien hoito ei tule kärsimään uusien aihealueiden mukaantulosta.

Tämä on olennaista siksikin, että Kuluttajaviraston/-asiamiehen keino- ja seuraamusvalikoima lainrikkomistilanteissa on edelleen puutteellinen. Tehokas puuttuminen markkinoilla ilmeneviin ongelmiin ja Kuluttajavirastolle/-asiamiehelle kuuluvien valvontatehtävien uskottava hoitaminen edellyttää, että markkinaoikeudesta saadaan tarvittaessa nopeasti täytäntöönpanokelpoisia päätöksiä niitä yrityksiä vastaan, jotka eivät noudata kuluttajien edun turvaamiseksi annettua lainsäädäntöä.

Tuemme markkinaoikeudellisten asioiden käsittelystä annettuun lakiin ehdotettavaa muutosta, jonka mukaan enää ei säädettäisi siitä missä ajassa väliaikaista kieltoa koskeva asia on otettava käsiteltäväksi.

Tuemme myös sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ehdotettavaa muutosta siitä, että markkinaoikeus käsitelisi myös vastaisuudessa kieltovaatimuksessa tarkoittavat riita-asiat. Näkemyksemme mukaan myös kuluttaja-asiamiehen hakemuksesta markkinaoikeudessa vireille tulevista kuluttajansuoja-asioissa markkinaoikeudella tulisi olla mahdollisuus käsitellä myös kieltovaatimusta koskeva riita-asia. Menettelyn mahdollistaminen joustavoittaisi kuluttaja-asiamiehen toimintaa, sillä toisinaan myös kuluttaja-asiamiehellä on käsillä menettelyitä, joissa samasta perusteesta johtuva menettely voitaisiin saattaa markkinaoikeudellisena asiana markkinaoikeuteen tai riita-asiana yleiseen tuomioistuimeen.

Kuluttaja immateriaalioikeusasian oikeudenkäynnin osapuolena

Immateriaalioikeusasioissa kuluttaja on lähinnä erilaisten immateriaalioikeuksilla, kuten tekijänoikeudella, suojattujen sisältöjen loppukäyttäjä. Yksityishenkilö on melko harvoin osapuolena tuomioistuimessa tai patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunnassa käsiteltävässä immateriaalioikeudellisessa riita-asiassa. Mainitunlaiset riidat ovat useimmiten kahden yrityksen välisiä asioita.

Yksityishenkilö saattaa joutua oikeudenkäynnin osapuoleksi lähinnä kantajana patentilla tai hyödyllisyysmallilla suojattua keksintöä tai työsuhdekeksintöä koskevassa asiassa tai tekijänoikeudellisen riita-asian kantajana tai vastaajana. Tällöinkään oikeudenkäynnissä osapuolena henkilö ei ole oikeudenkäynnissä varsinaisesti kuluttajan asemassa, vaan esimerkiksi tekijänoikeuden tai patenttioikeuden haltijana.

Yllä mainitusta näkökulmasta katsottuna kuluttajien kannalta ei ole ratkaisevaa merkitystä sillä, missä tuomioistuimessa immateriaalioikeudelliset riita-asiat käsitellään. Olennaista on, että asian käsittelyssä on saatavilla riittävän laaja ja syvä asiantuntemus ja että oikeuksien käyttäjän, kuten kuluttajan, asemaan vaikuttavat seikat otetaan riittävässä määrin huomioon. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä esimerkiksi silloin, kun yksityishenkilö on vastaajana tekijänoikeutta koskevassa asiassa ja tapahtumainkulku liittyy tekijänoikeuslain 2 luvussa säädettyjen käyttäjälle laissa turvattujen oikeuksien, kuten vaikkapa yksityistä kappaleenvalmistamisoikeutta koskevan säännöksen soveltamiseen.

Tekijänoikeusasioita on tähän asti käsitelty eri puolilla Suomea sijaitsevista käräjäoikeuksista, kun sen sijaan teollisoikeusasiat on käsitelty Helsingin käräjäoikeudessa. Pieniin käräjäoikeuksiin tulee tekijänoikeusasioita vain harvoin, minkä vuoksi tilanne on nähty joskus ongelmallisena tekijänoikeusasioiden käsittelyssä tarvittavan erityisen asiantuntemuksen kannalta. Tästä näkökulmasta tekijänoikeusasioiden keskittäminen yhteen erityisasiantuntemusta omaavaan tuomioistuimeen on kannatettava ehdotus.

Työryhmämietinnössä on päädytty siihen lopputulokseen, että paras asiantuntemus, tehokkuus ja synergia immateriaalioikeudellisten riita-asioiden käsittelyssä saavutetaan keskittämällä niiden käsittely markkinaoikeuteen. Kun markkinaoikeuden käsiteltäväksi kuuluu jo nyt useanlaisia erityisasiantuntemusta vaativia asiaryhmiä, uuden aihealueen liittäminen juuri tämän tuomioistuimen tehtäviin vaikuttaa luontevalta ratkaisulta.

Muutoksenhaun järjestäminen markkinaoikeuden ratkaisuihin

Pyysitte lausuntopyynnössä myös arvioimaan eri ratkaisuvaihtoehtoja muutoksenhaun järjestämiseksi markkinaoikeuden ratkaisuihin. Työryhmämietinnössä on esitetty tältä osin kaksi eri vaihtoehtoa. Kuluttajansuojaa koskevissa asioissa markkinaoikeuden ratkaisusta haettaisiin työryhmämietinnön mukaan jatkossakin muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, eli tältä osin nykytilaa ei ehdoteta muutettavaksi. Kuluttajansuoja-asioiden kannalta molemmat ehdotukset ovat tasavertaisia (ero koskee muutoksenhakua tekijän- ja teollisoikeusasioissa), eli kannaltamme ei ole merkitystä, kumpi ratkaisuvaihtoehdoista valitaan.